

sein, dass Ir offtermals im Jar unversehene Besichtigung und Inquisition der Profandthandlung halber haltet, darinn alle Artieln der Wiertschafft und Profandt wie es damit gestaltsamb, daneben wie ain Verwalter mit seinem Gesinnt haushalte, sambt dem was für Schulden oder Parschafft gemacht und für underschidlicher Sorten Profandt vorhanden, erkundigt sollen und mügen werden. Desgleichen ob ainiche Clag oder Beschwer zwischen denen, so die Profandt aus der Commiss geben oder nemen, furkäme, dass Ir mit Bericht, Rath und Hülff des Obristen oder Hauptmans an jeden Orten die Partheyen erforderet, sy darüber vernemet und darauf die Billicheit handelt; daraus verhoffentlich dise Besserung zu gewarten, dass nit allain die Profandtpersonen, sonder auch die Hauptleut und ander Kriegsfolk in offtbemelten unsern Besazungen zu merer Sorg, Vleiss und guetem ainigen Verstandt gezogen und erhalten werden mügen.

Zum achten und lessten; wo sich mit ainem Profandtverwalter ain Todtsfall zuertrüege, soll der Obrist oder Hauptman in derselben Besazung alsbaldt mit und neben andern unverdächtigen Personen die ganz Verlassung spörren und verwaren, alsdann solchen Fall Euch gestracks verkunden; darauf Ir alsbaldt zu Eröffnung und Inventierung derselben versperreten Verlassung teugliche, glaubwürdige Personen verordnen und Gestalt der Sachen zu Handen mergedachter unserer *Niderösterreichischen Camer* jederzeit mit Eurem rätlichen Guetbedünken berichten sollet.

Dem allen nach befehlen wir Euch als gegenwurtigen und kunftigen obristen Profandt-Commissaryen und Gegenschreibern genediglich, dass Ir dise hieobeingefürte Artieln neben dem andern Inhalt Eurer zuvorhabenden Instruction nit allain für Euch selbs allerdings würlklich vollziehet, sonder auch bey ermelten Profandtverwaltern mit Einschliesung Abschrift berüeter Artieln als vill sy betrifft, gleichfalls zu beschehen verfüeget und mit Ernst darob sey. Daran volzieht Ir unsern genedigen auch endtlichen Willen und Mainung. — Geben in unser Statt *Troppa* den lezten Januarii anno (15)67.

An *öbristen Profandt-Commissari* in *Hungern*, *Cristoffen Teufl* und seinen zuegeordneten *Gegenschreiber*.

Kivül: Copia instructionis distribuentium victualia *Jaurini* et *Comaronii*. Vienna ex camera aulica transmissa XXV. Augusti M. D. LXVIII.

Eredetje az Orsz. Levéltár kincstári osztályában *Libr. Instruction*. Tomus XI. pag. 51.

BÁTTASZÉK 1721-iki TÖRVÉNYE.

Mi alább megirattak adjuk tudására mindeneknek, valakik ezen *Bátaszéki* mezővárosban laknak, hogy ez alább megírt punctumokat jól megértvén és azokat megtartván, máskép a föltett büntetésekert senki el nem kerüli, amelyek is így következnek:

1. Valaki éjszakának idején tolvajságban tapasztaltatik, minden tekéntet és kegyelem nélkül: 12 foréntra büntettetik.

2. Hahogy valaki szomszédja jószágát meglopja : 8 forént büntetése.

3. Nappali időkor pediglen ha ki lopásban találtatik : 4 forént birsága.

4. Tilalmaztatnak mindenek, hogy se télen, se nyáron, se úszszel a szőlőhegyre semmiféle marháját ne bocsássa, máskép ha ott találtatnak, minden egy marhátul 50 pénzt füzet, a kárt is megfüzeti, akik pedig aféle kárnak böcsüjére kimennek és valaki valami kárt akar az esküdt emberekkel megböcsültetni, tartozik azon ember a bírónak : 40 pénzt letenni, máskép nem tartozik senkit is böcsüre bocsátani.

5. Senki, másnak *osztott* avagy *irtás rétiben* hatalmasul kaszálni ne menjen, máskép, ha odamégyen, munkája vesztett lészen.

6. Nemkülömben, hahogy valaki maga számára *szántóföldet kezd irtani* és aztot hirtelen véghez nem viheti, senki az olyatén földben ne menjen, máskép munkája héjában lészen.

7. Senki pedig *jövevényeket* házához ne fogadjon bíró hire nélkül, ki is tartozik tisztartó uramnak eféléket bejelenteni, máskép, ha valaki befogadja, minden esküdt ember : 12 pálczával fogja büntetni, nemkülömben a bíró is megbüntetődik, ha meg nem jelenti tisztartó uramnak.

8. Mivelekkoráig a *halászok* mindenféle halat úgy adtanak el, az mint magok akarták, ennekutánna a bíró hire nélkül senki ne árulja ; ha árulja is a bíró hírével, a *pontynak okáját* : 4 pénzen, a *harcsának* : 3 pénzen, másféle *apró halaknak* pedig : 2 pénzen, ha följobb adja valaki, jószága contrabontáltatik.

9. Hahogy valakinek réjtjén, kertjén itt a városban bemégyen a marha s kárt téssen, valakinek a kertjén, réjtjén bemégyen, a fogja a kárt megfüzetni, nemkülömben, hahogy valaki valami marhát a kárbon agyon talál ütni, annak az árát is a fogja megadni, akinek réjtjén bement ; azért kiki tartozik jó *sövént, árkot, próstyát*¹⁾ tartani.

10. Hahogy valaki valami marhát jószágában tapasztal, le ne légyen szabad vágni avagy lüni, hanem a bíró házához tartozik hajtani, a bíró pedig tartozik kárát megfordétani.

11. Senki az esküdt emberek közül istenkáromló szókkal ne éljen nagy büntetés alatt, ha pedig másoktul is meghallja, tartozik a több esküdteknek megjelenteni és az olyaténokat érdemek szerént megbüntetni, az asszonyokat pedig *pellengérben*.

12. Hahogy valaki a bírakat és esküdt embereket érdemek szerént meg nem böcsülik, hanem inkább mocskos szókkal illetik, azoknak büntetések kemény pálcázás, az asszonyoknak pedig : pellengér lészen büntetések, és ha valaki meghazudtolja, (és) okát nem tudja adni, nyelvért megmarasztatik, ha nem füzethet megpálcáztatik.

13. Ha valakinek pedig valakin valami kereseti lészen, ha magok között szépen meg nem egyezhetnének, tartozik a bírónak megjelenteni, a bíró pedig tartozik igazságot a feleknek szolgáltatni, de senkinek nem lehet hatalmaskodni és magának bírāja lenni ; aki pedig azon hatalmaskodásokat elköveti, megbüntetődik.

¹⁾ *Próstyá, poróstyá* = kerítés. *Szinnyei J.* Magyar Tájéztár II. 217. l. Eredetére nézve kétségkívül *szláv*, a *prostréti* = *ausbreiten* ige származéka. *Miklosich.* Etymologisches Wörterbuch der slavischen sprachen. 321. l. T. K

14. Amidőn pedig az ilyenek között a birák igazságot akarnának tenni törvényesen és valakit a biró a kis birájával törvéynapra citáltat, azon ember pedig nem gondolván véle, a napra számot nem tartván, nem compareál, az olyan embernek 4 forént a büntetése, ha okát nem adhatja, miért nem mehetett el.

15. Amikor pedig valaki a birák által törvényt akar a biró házánál szolgáltatni, tartozik az olyan ember 40 pénzt letenni szintén úgy.

16. Senki pedig a kaszáló réteket és földeket föl ne szántsa: 12 forént büntetés alatt.

Actum in oppido *Bátaszék*, die 20. Maii 1721.

Öreg biró: Tódor Radonovity. *Esküdt*: Jován Budimács. Szalmacsia Radivo. Petko Vidovity. Todor Fuler. Sztojan Illity. Joannes Suiszter. Adamus Kraiczar. Somogyi Mihály. Kis János. Moragy Czivjo. *Kis biró*: Hermán Dani.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának utasításai közt.

FORTUNATO PRATTI KAMARAI ÉPÍTÉS-Z-MÉRNŐK 1715-iki UTASÍTÁSA.

Instruction vor dem durch Ihre Röm. Kays. und Königl. Mayestät sowohl in Nider- als Ober-Hungarischen Königreich allergnädigst resolvirten Cameral-Ingenieur Hern Fortunato Pratti.

Demnach durch Ihre römisch kayserl. und königl. Mayestät an eine hochlöblich *königl. ungarische Hofcammer* unter dem 21. Febr. 1715. Jahrs ergangenen Befelch Herr *Fortunatus Pratti* sowohl in *Nider- als Ober-Hungarn* vor einem *Cameral-Architecteur* oder *Ingenieur* allergnädigst resolviret worden, als hat eine hochlöblich *königl. ungarische Hofcammer* in Nahmen allerhöchst gedachten römisch kayserl. Mayestät ihme Herrn *Fortunato Pratti* als *königl. ungarische Hofcammer* in Nahmen allerhöchst gedachten römisch kayserl. Mayestät inne Herrn *Fortunato Pratti* als *königl. ungarischen Cameral-Ingenieur* gegenwärtige *Instruction* zu dessen fernerer Direction- und Verhaltung ertheilen und ausfertigen wollen; und zwar:

Erstlichen. Wird bemelten königl. ungarischen Cameral-Ingenieur ernstlich und nachdrücklich anbefohlen, Ihre hochgräflichen Excellenz und Gnaden (Titulus) Herrn Herrn *ungarischen Hofcammer-Praesidenten*, *Vice-Praesidenten* und verordneten Herrn Herrn *Hofcammer-Räthen* allen gebührenden Respect und in Ihre römisch kayserl. und königl. Mayestät Dienst allen Gehorsamb zu leisten und dero Befehlen eifrichst nachzuleben.

2. Alle in ganzen *Königreich Hungarn* befindliche *kayserl. und königliche*, unter einr hochlöblich *königl. ungarischen Hofcammer* stehende oder dependirende *Cameralvestungen*, *Schlösser*, *Treysigtheuser* oder *Geben*, wie sye immer Namen haben mögen, auf Befelch der